

28. Impius cum in profundis est. Quandoque vero per auxilium diuini ex consideratione suorum peccatorum magis humiliatur et maiorem consequitur gratiam: sicut illud psalmi. Multiplicatae sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt.

¶ Deinde cum dicit. (Ut sic regnauit peccatum in morte etc.) Ostendit effectum gratiae abundantis. qui quidem est per oppositum respondens effectui peccati. ut. sicut peccatum introductum per primum hominem et abundans per legem regnauit. id est plenus dominus in homines obtinuit et hoc quousque duceret eos in morte temporales et eternam. infra. 6. Stipendia peccati mors. Ita et gratia dei regnet. id est plene ostenditur in nobis per iustitiam quam. sicut in nobis facit. supra eodem. Iustificati gratis per gratiam ipsius. et hoc quousque nos ducat in vitam eternam. sicut illud. infra. 6. Gratia dei vita eterna. Et hoc totum est per Iesum Christum dominum nostrum qui est dator gratiae. sicut illud Iohannis. 1. Gratia et veritas per Iesum Christum facta est. Et est iustitia. per 1. Cor. 1. Qui factus est nobis iustitia a deo. et dator vite eterne. Iohannis. 10. Ego vitam eternam do eis. CAP. VI.

¶ Ad ergo dicemus. Abnebis in peccato ut gratia abundet. Absit. Qui enim mortui sumus peccato: quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis fratres: quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu: in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris. ita et nos in nouitate vite ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul et resurrectionis erimus.

¶ Postquam apostolus ostendit quod per gratiam Christi liberamur a peccato preterito tamen introducto per primum hominem quod etiam abundanti per legem. hic ostendit quod per gratiam Christi datur nobis facultas ad resistendum peccatis futuris. Et circa hoc duo facit. primo ponit questionem ex premissis ortam. secundo soluit eam ibi. (Absit si enim etc.) Dixerat autem supra quod ubi abundauit delictum superabundauit et gratia. quod quidem aliquis posset male intelligere quasi abundantia delicti esset causa superabundantiae gratiarum. et ideo inducit questionem dicens. Quid ergo dicemus? Nunquid permanebimus in peccato ut gratia abundet? Quod quidem oportet dicere si abundantia delicti esset causa gratiae abundantis. et non sola occasio: ut supra dictum est. Unde et supra. 3. apostolus dicit. Sicut blasphemamur. et sic aiunt quidam nos dicere: faciamus mala ut eueniant nobis bona. Iere. 12. Bui est ovis qui pernicant et iniq. agunt.

¶ Deinde cum dicit. (Absit etc.) Soluit inductam questionem. Et primo assignat rationes: quare non est nobis permanendum sub peccato. secundo excludit exhortationem intentam ibi. (Non ergo regnet etc.) ¶ Circa primum duo facit. primo assignat rationem: quare non sit in peccato permanendum. secundo ostendit nobis inesse facultatem ad hoc quod non sub peccato maneamus. ibi. (Doc scientes etc.) ¶ Circa primum ponit tales rationes. Si sumus mortui a peccato non debemus viuere in illo: sed mortui sumus a peccato. ergo non debemus viuere in peccato. Circa hoc ergo quattuor facit. primo ponit conditionalem. secundo probat antecedens. ibi. (An ignoratis etc.) Tertio concludit consequens. ibi. (Ut quod Christus etc.) Quarto probat necessitatem consequentiae. ibi. (Si enim complantati etc.) Dicit ergo primo. Absit. id est quod hac intentione permanendum sit in peccato ut gratia abundet: quod ut dicitur Ecc. 15. Nemini mandauit deus impie agere. et huius ratio est. Si enim mortui sumus peccato per hoc. id est quod peccatum est mortificatum in nobis quod

adhuc in illo viuemus. Modo enim naturalis ordo rerum habet ut a morte redeat ad vitam. Isa. 26. Mortuos non viuant etc. Laui. 5. Laui pedes meos etc.

¶ Deinde cum dicit. (An ignoratis etc.) Probat antecedens. id est quod fideles sunt mortui peccato. Et primo proponit medium ad propositum ostendendum. secundo manifestat medium inductum ibi. (Consepulti enim sumus etc.) Dicit ergo primo. An ignoratis. Quasi dicat. Ad vobis proponendum est: est adeo manifestum quod illud vobis ignorare non licet. per 1. Cor. 14. Si quis ignorat ignorabit. Quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu. Ad intelligit tripliciter. Uno modo sicut institutionem Iesu Christi. Matth. ultimo. Docete omnes gentes baptizantes eos etc. Secundo per inuocationem Iesu Christi. Act. 8. In nomine Iesu Christi baptizabant viri ac mulieres. Tertio in Christo Iesu. id est in quadam conformitate ad Christum Iesum. Gal. 3. Quicumque in Christo Iesu baptizati estis Christum induistis. In morte ipsius baptizati sumus. id est in similitudinem mortis eius quasi ipsam mortem Christi in nobis representantes. 2. Cor. 4. Semp. mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferetes. Gal. ultimo. Stigmata Iesu in corpore meo porto. Vel in morte ipsius. id est per virtutem mortis eius. Apoc. 1. Laui nos a peccatis nostris. Unde de latere Christi pendentes in cruce post mortem fluxit sanguis et aqua: ut dicitur Iohannis. 19. Sic igitur morti eius configuramur in quantum peccato morimur: sic ipse mortuus est vite mortali in qua erat similitudo peccati. licet non esset ibi peccatum. Ergo omnes qui sumus baptizati sumus mortui peccato.

¶ Deinde cum dicit. (Consepulti enim etc.) Probat propositum medium. id est quod omnes baptizemur in conformitate ad mortem Christi dicens. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte. Quasi dicat. Sepultura non nisi mortuis debet. Matt. 8. Sinite mortuos sepelire mortuos suos. Per baptismum autem homines sepeliuntur Christo. id est conformantur sepulture ipsius. Sicut enim ille qui sepelitur ponitur sub terra. ita ille qui baptizatur immergitur sub aqua. Unde et in baptismum fit trina immersio non solum pro fide trinitatis: sed et ad repetendam triduum sepulture Christi. Et sic triduum sepulture non facit nisi vna sepultura: ita trina immersio non facit nisi vna baptisma. Et in eodem est quod in sabbato secundo solennis baptisma in ecclesia celebratur quoniam commemoratur sepultura Christi sic et in vigilia pasche quoniam solenniter de spiritu sancto. ex virtute aquae baptismi accipit vitam purgandi. ut dicitur Iohannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto etc. Est tamen considerandum quod corporalis aliquis partus moritur et postea sepelitur: sed spiritualis sepultura baptismi causat mortem peccati: quod sacramentum noue legis efficit quod signat. Unde cum sepultura quae fit per baptismum sit signum mortis peccati: mortem efficit in baptizato. Et hoc est quod dicitur quod sumus sepulti in morte. ut per hoc ipsius quod signum sepulture Christi in nobis accipimus consequimur mortem peccati.

¶ Deinde cum dicit. (Ut quod Christus etc.) Infert consequens. id est quod non debeamus viuere in peccato. quod hoc quod dicitur in similitudinem ex resurrectione Christi dicens. Ut quod Christus resurrexit a mortuis per gloriam patris. id est per virtutem patris ex qua ipse per glorificationem. sicut illud psalmi. Exurge gloria mea. Ita et nos in nouitate vite ambulemus. id est per bona opera vite procedamus. vita enim peccati vetustate habet: quod in corruptio nos dicitur Heb. 8. Quod antiquum et senescit prope iterum est. vni et dicitur Bar. 3. Quid est quod in terra inimicorum es: iueterasti in terra aliena etc. Unde et nouitas vite dicitur per quam aliquis redit ad integritatem. ut. sicut sit sine peccato. psalmi. Renouabis ut agle iuuentur tua. Eph. 4. Renouamini spiritu mentis vestre.

¶ Deinde cum dicit. (Si enim etc.) probat necessitatem consequentiae. Christus enim. postquam fuit mortuus resurrexit. vni ueniens est ut illi qui conformantur Christo quod ad mortem in baptismo conformantur et resurrectioni eius per innocentiam vite. Et hoc est quod dicitur. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius. id est si in nobis assumamus similitudinem mortis eius: ut ei incorporamur sicramus qui inserit plateam ut quasi nos in ipsa passione Christi inferamur simul et resurrectionis erimus. id est similitudini eius: compla-

tati: vt. s. in pñti nocēter viuamus z in futuro ad filēz gloriā perueniamus. Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostre configuratū corpori claritatis sue. z. Th. z. Si cōmortui sumus z cōuiuemus. Sic igit sic apls p similitudinez mortis xpi pbauit qd sumus mortui pctō: qd p̄miserat quasi antecedens. sic per similitudinē resurrectionis eius pbauit qd nō debemus viuere in pctō: qd q̄si consequens superius introduxit. **Lectio. II.**

Mortuus est vt destruat corpus peccati: vt ultra non seruiamus peccato. Qui enī mortuus est: iustificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum christo: credimus quia simul et uiuemus cum illo: scientes qd christus resurgēs ex mortuis: iam non moritur: mors illi ultra nō dominabitur. Quia enī mortuus est peccato: mortuus est semel. qd aūt uiuit: uiuit deo. Ita z vos existimate vos mortuos quidem esse peccato: uiuentes autē deo in xpo iesu.

Postq̄ apls ostēdit qd nō est nobis in pctō p̄manēdū: ex eo qd p baptismū mortui sumus pctō. hic ulterius ostēdit adesse nobis facultatē ad hoc obf̄uādū. Et circa hoc duo facit. p̄mo pponit qd intēdit. Sc̄do manifestat pposituz. ibi. (Qui enī mortuus ē.) Circa p̄mo duo facit. p̄mo pponit bñficiū qd cōsecuti sumus. sc̄do hui⁹ bñficiū effc̄m. ibi. (Ut destruat rē.) Dicit ḡ p̄mo. dictū ē qd debemus in nouitate ambulare. s. desistendo a pctō. Et ne hoc aliq̄s forte impossibile diceret: dicit qd sumus hoc sciētes qz vetus hō noster. i. vetustas hōis p pctm̄ inducta simul. s. cū xpo crucifixus est. i. p cruce xpi est mortificatus. sic. n. s. dictū est: vetustas hōis p pctm̄ inducta est in q̄tū p peccatū bonus nature corripit. Que qdē vetustas in hōie p̄ncipatē q̄ditū hō pctō subiaceret. Et qd id qd est p̄ncipale in hōie d̄r eē ipse hō. Inde est qd in eo qd pctō subyicit ipsa vetustas pcti dicitur esse vetus hō. vetustas autē pcti p̄t̄r itelligi vel ipse reatus seu macula actualiū pctōz: vel etiā cōsuetudo peccandi. que q̄das necessitatē ingerit ad peccandū. vel etiā ipse fomes pcti pueniēs ex pctō p̄mi parentis. Sic igit vetus hō noster d̄r eē simul crucifixus cū xpo in q̄tū p̄dicta vetustas v̄tute xpi sublata est. Uel qz totalr est amota sic totalr amouetur i baptismo reatus z macula pcti. Uel qz diuiniū v̄tus eius sic v̄tus formis vel ēt p̄suetudis peccandi. Col. z. Delens qd aduersus nos erat cirographū decreti qd erat d̄m̄ nob. z ipz tulit de medio affigēs illō cruci.

Deinde cū dicit. (Ut destruat rē.) P̄ponit effectū p̄dicti bñficiū duplicē: quoz p̄mus est remotio p̄cedētū delictorū. z hoc est qd dicit. Ut destruat corp⁹ pcti. Dicit. n. corp⁹ pcti ipsa congeries maloz operū sicut ipsa cōgeries membrorū facit v̄nū corp⁹ nāle. Job. 4. Corpus eius quasi scuta fusilia rē. Sc̄ds autē effect⁹ est vt caueamus a pctis in futurū. z hoc est qd subdit dicens. Ut ultra nō seruiamus pctō. Tūc. n. hō pctō fuit q̄ cupiscētie pcti obedit p̄ osensuz z corporis executioez. Jo. 8. Qui fac peccatū su⁹ ē pcti.

Deinde cū dicit. (Qui enī mortuus est rē.) Manifestat qd dixerat. z p̄mo q̄tū ad p̄mū effectū. z q̄tū ad sc̄dm̄ ibi (Si autē mortui rē.) Circa p̄mū p̄siderādū ē qd p̄geries pctōz destruit q̄ pctā homini remittunt. Sic igit destructionē corporis pcti manifestat dicens. Qui enī mortuus ē pctō. s. p baptismuz quo xpo cōmormur: iustificatus ē a pctō. i. remissis peccatis translatus est in status iusticie. p̄ Lor. 6. Et bec qdēz fuistis aliq̄n: s. abluti estis rē. Q̄z igitur p cru-

ce z xpi homo peccato moritur: consequēs est qd a peccato iustificet: z ita qd corpus peccati destruat.

Deinde cū dicit. (Si autē mortui rē.) Manifestat z̄m̄ effectum per conformitatē ad vitam xpi tali ratione. Ille qui xpo morienti cōmormitur simul uiuit z resurgenti. xps autem sic resurrexit a mortuis tāq̄ nunq̄ decetero moriturus. ḡ ille qui mortificatus est peccato sic xpo resurgenti cōmormitur qd habet facultatē nūq̄ decetero ad pctm̄ redeundi. Circa hoc ḡ tria facit. p̄mo ostēdit cōformitatē hōis fidelis ad vitam christi resurgētis. Sc̄do ponit cōditionē vite resurgētis. ibi. (Sciētes qd xps rē.) Tertio infert cōclusionē itentā. ibi. (Ita z vos rē.) Dicit ḡ p̄mo. Si. n. mortui sumus cū christo. i. si virtute mortis christi sumus mortui peccato: credimus qz etiam simul uiuemus cum illo. id est ad similitudinē vite eius. uiuemus inquā hic vita gratie z in futuro vita glorie. Ephe. z. Cū essemus mortui peccatis conuiuificauit nos rē.

Deinde cū dicit. (Sciētes.) P̄ponit cōditionē vite christi resurgētis. Et p̄mo ponit eaz. Sc̄do pbat ibi. (Quia enī mortuus est rē.) Dicit ḡ p̄mo. Hoc inquā quod dictuz est credimus scientes qd christus resurgens ex mortuis iā nō moritur: sed uiuit vita perpetua. Apoc. p̄mo. Qui mortuus z sum uiuens in secula seculorū. Et qd plus est mors illi vltra nō d̄nabitur: que. s. in hōie d̄natur non solū duz moritur per separationē aie a corpore: sed etiaz ante mortē duz patitur egritudinē fame z sitis z alia h̄z per que peruenit ad mortē sed ab his libera est vita xpi resurgētis. Et ideo nō subyicitur d̄nio mortis: s. potius ipse h̄z d̄niuz sup mortē. Apoc. p̄mo. Habet clauēz mortis z inferni.

Deinde cū dicit. (Quia enī mortuus est rē.) P̄bat p̄posituz. s. qd xps resurgens ulterius non moriatur z hoc duplr. p̄mo quidez ratione accepta ex parte mortis quā sustinuit dicens. Quia enī mortuus est peccato mortuus est semel. Non autē intelligit qd ipse mortuus est peccato qd ipse cōmormit vel cōtraxit: qz in eo nullo modo pctm̄ locū habuit. p̄ Pe. z. Qui pctm̄ nō fecit rē. Sc̄z dicit mortuus eē pctō duplr. Uno mō: qz mortuus est pro pctō tollēdo. z Lorin. 5. Euz qui non nouit pctm̄ pro nobis deus fecit pctm̄. i. hostiam p pctō. Alio modo: qz mortuus est similitudini carnis peccati. i. vite passibili z mortali. infra. 8. Deus misit filium suuz in similitudinē carnis peccati. Utroq̄ autē modo concludi potest qd xps mortuus sit semel ex hoc qd mortuus est peccato. Quātū enī ad p̄mū manifestū ē qd per v̄nā mortē oia pctā deleuit: s̄m̄ illud Heb. 10. Una oblatio cōsumauit in sempiternū sc̄ficatos. Ideo nō restat vt adhuc p pctō moreret. p̄ Pe. 3. Xps semel p pctis n̄ris mortuus est rē. Quātū ad sc̄ds autē idē p̄t̄r cōcludi. Si. n. xps mortez sustinuit vt deficeret in eo similitudo carnis pcti debuit eius mors cōformari alyz gerētib⁹ carnē pcti: qd semel moriunt. Unde dicit Heb. 9. Quēadmoduz statutū est hominibus semel mori sic z christus semel oblat⁹ est rē. Sc̄do ostendit idē ex conditione vite quā resurgendo adept⁹ est dicens. Quia autē uiuit uiuit deo. i. ad cōformitatē dei. Dicitur enī z Lor. vlti. Quia si crucifixus est ex ifirmitate uiuit ex v̄tute dei. Effect⁹ autē cōformatē cāe. Uū z vita quaz xps resurgēs acq̄siuit est deiformis. Sic ḡ vita dei est sempiterna z absq̄ corruptioē s̄m̄ illō p̄ Th. vlti. Qui solus h̄z immortalitatē. ita et vita xpi est immortalis.

Deinde cū dicit. (Ita z vos rē.) Infert cōclusionē itentāz vt cōformemur vite xpi resurgētis z q̄tuz ad hoc qd mortuus est pctō. i. mortali vite qd h̄z similitudinē pcti nunq̄ ad eā rediturus: z q̄tū ad hoc qd uiuit ad cōformitatē dei. Et q̄tuz ad p̄mū dicit. Ita z vos existimate vos quidem mortuos esse pctō. s. tanq̄ ad peccatū nunq̄ sitis redituri. Ysa. 26. Mortietes nō uiuāt. Et q̄tum ad z̄m̄ dicit. Uiuē

Ad romanos

tes deo. i. ad honore vel similitudine dei: vt. s. numq; p pccm moriamur. Gal. 2. Qd aut nuc viuo in carne in fide viuo filij dei. Et id subdit. In xpo iesu dno nro. i. p iesu xpm per que r pccis moriamur r deo viuimus. Vel in xpo iesu. i. tan q; icorporati xpo iesu: vt p ei mortē moriamur pccō: r per ei resurrectionē viuam do. Eph. 2. Conuincit nos in xpo cō grā estis saluati p xpm. **C. Lec. III.**

Non g regnet pccm i vfo mortali corpore vt obediatis concupiscētis ei. Sed neq; exhibeatis membra vestra arma iniquitatis pccō: sed exhibete vos deo tanq; ex mortuis viuentes. r membra vestra arma iusticie deo. Pccm eni vobis nō do miabit. Nō eni sub lege estis: s; sub grā. Quid ergo? Peccabimus: qm nō sumus sub lege: s; sub grā. Absit. An nescitis: quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum: serui estis eius cui obedistis siue pccō ad mortē: siue obediōis ad iusticiam. Gratias autē deo q; fuistis serui pccō: obedistis autē ex corde i eam formam doctrine i qua traditi estis.

C. Postq; apls oñdit q; nō est nobis pmanendus in pccō r q; huius rei facultatē habemus. hic cōcludit morales exhortationem. Et circa hoc tria facit. Primo pponit amonitionē. 2. rōnem assignat ibi. (Pccm enim rē.) 3. mouet qōnem r soluit ibi. (Quid g peccabimus rē.) **C.** Circa p^m duo facit. Primo pponit amonitionē. 2. exponit eam. ibi. (Ut obediatis rē.) Dicit g pmo. Dicitū est q; vetus hō nō si mul crucifixus est vt destruat corpus pccō qd dat itelligi q; vltus pccō in tm̄ diminuta est vt nobis dñari nō possit. Ergo pccm decetero nō regnet in vfo mortali corpore. Non autē dicit nō sit pccm in vestro mortali corpore. q; qd diu corpus nō est mortale. i. necessitati mortis addictū nō pot esse quin in corpore nro sit pccm. i. fomes pccō. S; ex quo a deo liberati sumus a regno pccō: debemus conari q; peccatū in corpore nro dñius iā amissus in nobis nō recuperet. Et hoc est qd dicit. Non regnet pccm in vfo mortali corpore. Et hoc qd necius est cauere duz corpus mortale gerim. q; dī Sap. 9. Corpus qd corripit̄ aggrauat aiām rē.

C. Deinde cū dicit. (Ut obediatis rē.) Exponit amonitionē pmissam. **C.** Circa qd cōsiderandū est q; dupl̄ pccm regnat in hoīe. Uno modo p interiorē cōsensum mentis. Et hoc remouendo dicit. Ut obediatis concupiscētis eius. Obedire enim per cōsensum mentis concupiscētis peccati. est pccm regnare in nobis. Ecc. 18. Post concupiscētias tuas nō eas. scdo modo regnat in nobis pccm per operis executionē. Et ad h̄ excludendū subdit. S; neq; exhibeatis mēbra vestra pccō. i. fomiti pccō arma iniquitatis. i. instrumenta ad iniquitates exequēdā. Homo eni cū p mēbra pccm exequit̄ ad iniquitates exegit̄ r hoc ipso pugnare videt̄ ad restituendū dñius pccō. qd p̄suetudinē pccō i nobis ualescit. Ecce. 32. Cū armis suis ad iferos dscēderūt.

C. Deinde cū dicit. (S; exhibete vos deo rē.) Exhortat̄ ad dñum vt. s. exhibeamus nos deo. r pmo q̄tum ad interiorē affectū cū dicit. Sed exhibeatis vos deo vt. s. mens vestra ei subdat. Deut. 10. Et nuc israel qd dñs deus tuus req̄rit a te nisi vt timeas dñm deū tuū r ambules in vys eius. Et hoc facere debetis tāq; ex mortuis viuetes. i. tanq; reducti ad vitā gratie de morte culpe. Nā r ideo iustū est vt q; viuūt. iam nō sibi viuāt s; ei q; p oibus mortuus est. scda Cor. 5. Scdo q̄tum ad exteriorē actū. Unde dicit. Exhibete

te membra vestra deo. i. ad eius obsequiū arma iusticie. i. instrumenta quedā ad iusticiā exequēdā qbus. s. pugnetis cōtra inimicos dei. Eph. ultimo. Induite vos armaturā dei vt possitis stare aduersus insidias dyaboli.

C. Deinde cū dicit. (Pccm eni rē.) Assignat rōnes amonitionis p̄dicte. Posset. n. aligs seipsum excusare allans pccō dñius p qd assereret se ab obseruatōe amonitionis p̄dicte ipediri. Hoc g apls pmo excludit dicēs. Pccm eni vobis nō dñabitur. s. si ceperitis pccō resistere r vos deo exhibere fm̄ illud Ia. 4. Appropinq̄te deo r appropinquabit vobis. resistite dyabolo r fugiet a vobis. Quasi dicat. Jō potestis p̄dicte obfuarē: q; nō iuenitis pccm in vos dñare p qd retrahi possitis. sumus. n. liberati a xpo: fm̄ illud Jo. 8. Si fili⁹ vos liberauerit veri liberi eritis. scdo manifestat qd dixerat dicens. Nō eni estis sub lege sed sub grā. vbi cōsiderandū est q; nō loquitur hic de lege solum q̄tum ad ceremonialia: sed etiā q̄tum ad moralia sub qua gdes aliqs dicit̄ esse dupl̄. Uno modo quasi legis obfuantie voluntarie subiectus. Et hoc modo etiā xps fuit sub lege fm̄ illud Gal. 4. Factū sub lege: q; s. legem obseruauit nō solum q̄tum ad moralia sed etiā q̄tum ad ceremonialia. S; deles aut xpi sunt qdem hoc mō sub lege q̄tum ad moralia nō at q̄tum ad ceremonialia. Alio dī aliqs eē sub lege q̄si a lege coactus r sic dicit̄ esse sub lege qui nō voluntarie ex amore sed timore cogitur legem obfuarē. Talis aut caret grā que si adesset iclinaret voluntatē ad obseruantia legis vt ex amore moralia eius p̄cepta impletet. Sic igitur q̄diu aliqs sic est sub lege vt nō impleat voluntarie leges pccm in eo dñatur ex quo voluntas hominis inclinatur vt velit id quod est dñum legi: sed per gratiam tale dñum tollit̄: vt. s. homo seruet leges: non quasi sub lege existens: sed sicut liber. Gal. 4. Non sumus ancille filij: sed libere qua libertate christus nos liberauit. Hanc aut gratiam faciens homines libere leges implere non conferebant legalia sacramenta: sed conferunt eam sacramenta christi. Et ideo illi qui se ceremonijs legis subyciebant q̄tum pccm ad virtutem ipsoz sacramentoz legaliz nō erant sub gratia sed sub lege nisi forte per fidem xpi gratiam adipiscerentur. Illi vero qui se sacramentis xpi subyciunt ex eoz virtute gratiaz consequuntur vt non sint sub lege sed sub gratia nisi forte per suaz culpā se subyciant seruituti pccō.

C. Deinde cum dicit. (Quid ergo rē.) Mouet questionē contra id quod dictū est. Et circa hoc tria facit. Primo pponit questionē. Scdo soluit eaz ducendo ad iconueniēs. ibi. (Absit. An nescitis rē.) Tertio ostēdit eē iconueniēs id ad qd dixerat. ibi. (H̄as ago deo rē.) **C.** Circa p^m cōsiderandū ē q; vbi pmissus poterat male itelligi ab aliqb;: vt. s. si deles xpi nō sint sub lege q̄tum ad debitū obfuarē p̄cepta moralia ex q; seq̄ret̄ q; fidelib; xpi licitū esset peccare. s. d̄ p̄cepta moralia faciēdo. Et id sub h̄ sensu qōne mouet dicēs. Quid g dicem? Nūqd peccabim? s. d̄ p̄cepta moralia legis faciēdo qm̄ dcm̄ ē q; non sum⁹ sub lege s; sub grā. Et hūc sensus apls iprobat ad Gal. 5. dicēs. Vos i libertate vocati estis frēs mei. tm̄ ne detis i occasione carnis libertatez. Et id h̄ ē r̄idēs subdit. Absit. s. vt peccem: q; sum⁹ a lege libati: q; si peccarem⁹ seq̄ret̄ h̄ iconueniēs q; itez redigere mur i seruitutē pccō. Et h̄ est qd dicit. An nescitis: qm̄ cui vos exhibetis p̄pa voluntate suos ad obediēduz spōtanee fui estis cui obedistis. Obedire eni debitū ē qd serui dñis debēt. Eph. 6. Serui obedite dñis carnalib;. Un̄ cum aliqs obedit alicui se seruū p̄fitec̄ ei? obediēdo. Diuerso tm̄ st̄ p̄edio diuersis dñis obediē. Qui eni obedit pccō per seruitutē pccō ducit̄ in mortē. Et hoc ē qd dicit. Siue pccō. s. serui estis ei obediēdo. r hoc in mortē. i. eternā damnationē p̄cipit̄ adi. de qua dī Apoē. 2. In his mors scda nō h̄z locū.

Qui vobis obedit deo effici huius obedientie seruus: quia per assuetudinē obediēdi mens eius magis ac magis ad obediēdū inclinā. et ex hoc iusticiā pficit. Et hoc est quod dicit. Siue obediētiis. s. dinoꝝ pceptoꝝ fui estis ad iusticiā implenda: s. m. illud. s. z. Scōres legis iustificabunt. Et satis ueniēter obediētiōz pctō oppōit. eo qd sic Amb. dicit. Pctm̄ est trāsgressio legis diuine et celestiu iobediētia mādatoꝝ.

Deinde cū dicit. (Hās ago deo.) Ostēdit hoc eē iconueniēs. s. qd obediēdo pctō itēz reducāmur in fuitutē pcti. Primo qdē rōne accepta ex bñficio qd cōsecuti sum⁹. Si enī aliq p grām alicui⁹ a fuitute liberaf icōueniēs est qd se spōtanē subyciat fuituti. vñ cū nos p grām dei simus liberati a pctō. icōueniēs est qd itēz nos sponte retrudāmur in seruitutē pcti. Scōdo ex cōditōe in quā ducti sum⁹ post libertatē pcti. vt. s. simus serui iusticie. Nō licz aut seruo alicui⁹ se dny dñi fuituti subycere. vñ nobis nō lz exq sumus facti fūi iusticie. itēz redire ad fuitutē pcti. Utrāq rōnē apls sū tangit dicens. Hās ago deo. sic et vos grās agere debetis qd cū essetis serui pcti. qz qd facit pctm̄ fuitus est pcti. Jo. 8. Obediistis. s. credendo. s. p. Ad obediēdū fi dei in oibus gētibus. Et hoc non coacti: s. ex corde. infra. io. Lōde credif ad iusticiā. In eā formā doctrine. i. in doctrinā catholice fidei. z. Th. p. Formā hñs sanoꝝ vboꝝū qd a me audistis. In quaz traditi estis. i. cui vos totalr subdi distis. z. Lōz. 8. Semetipfos dederit p̄m̄ deo: deinde nobis per voluntatē dei. Et per hoc liberati estis a pctō: et ita nō uenit qd in fuitutē pcti redeatis. Et serui facti estis iusticie. et ita nō cōuenit qd iusticiāz deseratis. p̄ma Lōzin. 7. Precio empti estis et nō estis vñ. Lec. III.

Amanum dico ppter ifirmitatē carnis vestre. Sicut enī exhibuistis mēbra vestra seruire imundicie et iniquitati ad iniquitatem. ita nunc exhibete mēbra vestra seruire iusticie in scificationem. Cū enī serui essetis pcti: liberi fuisistis iusticie. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorū mors est. Nunc vobis liberati a pctō: serui autē facti deo habetis fructū vñ in scificationē. finem vō vitā eternā. Stipēdia. n. pcti mors. grā autē dei vita eternā: in xpo Jesu dño nostro.

Postq̄ apls ostēdit rōne accepta ex bñficio dino qd non est nobis in pctō pmanēdū: s. deo fūiēdū. h̄ ostēdit idēz rōne accepta ex pōis vite p̄fuetudie. Et circa hoc tria facit. Primo pponit suppositi documēti conditionē qd subdit. Scōdo ponit ipsi⁹ documēti exp̄sionē ibi. (Sicut enī exhibuistis rē.) Tertio documēti rōnē assignat ibi. (Cū. n. serui rē.) Dicit qd p. Monui qd exhibeatis vos deo. Adhuc dico vobis qdā hūanū. i. congruens ibecillitati hūane. Sic enī qñq; hō accipit in scriptura p vt. s. significat additionē ifirmitatis hūane. Sap. 9. Nō ifirmus et exigui t̄pis et minor ad itellm̄ iudicij et legū. p. Lōz. 3. Cū sit iter vos celus et cōtētio nōne carnales estis: et s̄m̄ hoīez ambulatis: Lām aut assignat subdēs pp ifirmitatē. pfectis enī sunt pfectio: ra pcepta tradēda. p. Lōz. 2. Sapiam loquimur iter p̄fcoꝝ. Heb. 5. Perfectoꝝ ē solidus cib⁹. Infirmiorib⁹ sūt dāda leuiora pcepta. p. Lōz. 3. Tāq; puulis in xpo lac potū dedi vobis nō esca. Heb. 5. Facti estis qd lac op⁹ ē. Deca aut ifirmitas nō ex spū: s. ex carne venit: qz corp⁹ qd corripif aggrauat aiam: vt d̄ Sap. 9. Et iō subdit. (Carnis vñ.) Mat. 26. Spūs qdē promptus est caro aut ifirma.

Deinde cū dicit. (Sicut enī exhibuistis rē.) ponit documēti

tū qd dicit eē hūanū in quo docet corp⁹ eē eq̄l̄r exhibendū ad fūiēdū iusticie s̄m̄ qd nos exhibuimus ipz ad fūiēdū pctō. Et hoc est quod dicit. Dicit. n. exhibuistis mēbra v̄ra fūire. s. p executionē mali op̄is imūditie et iniquitati cōde: pcepte vt imūditia referat ad pctā carnalia. Ephe. 5. Dis fornicatio aut imundicia nec noiet in vobis rē. Iniquitas autē refert ad pctā spūalia et p̄cipue qb⁹ ledit p̄xim⁹. ps. Iniquitate meditat⁹ est in cubili suo. Quib⁹ in corde cōceptis mēbra fūiunt ad iniquitatē. s. ope exequēda. Et ponit iniquitatē hic p imundicia et iniquitate s̄m̄ qd omne pctm̄ est iniquitas. ifra. 13. Et hoc inq̄tuz discordat ab eq̄tate legis diuine. Ita nūc. s. liberati a pctō exhibete mēbra v̄ra. s. p executionēz bonoꝝ opeꝝ fūire iusticie in lege diuina nobis p̄p̄oste: et h̄ in scificationēz. i. in executionē et augmētū scitatis. Apocal. vi. Scūs scificet adhuc. Dicit autē h̄ eē hūanū: qz s̄m̄ rectū iudiciū exigere: vt hō multo plus fūiret iusticie qz an̄ seruerit pctō. Bar. 4. Sicut fuit sensus v̄r vt erraretis a dō decies tñ itēz cōuertētes regretis eū. Vnius documēti rōnē p̄r assignat dicens. (Cū enī serui essetis rē.) Et circa hoc duo facit. Primo pponit rōnē p̄dictoꝝ. z. pbat qd sup̄ p̄missoz p̄ferēdo statū grē statui culpe. Si. n. plura nobis bona ex iusticia pueniūt qz ex culpa: magis debemus insistere ad fūiēdū iusticie qz studuerimus ad fūiēdū pctō. Primo qd ponit cōditionē status pcti. Scōdo cōditionē status iusticie ibi. (Nūc vō liberati rē.) Circa p̄m̄ tria facit. pponit additōem pcti. z. effc̄m̄ pcti ibi. (Quē ḡ fructū rē.) 3. finē ibi. (Nā finis illoꝝ rē.) Circa p̄m̄ s̄derādū est qd hō nālter est liberū arbitriū ppter rōnez et voluntatē qd cogi nō p̄t. iclinari tñ ab aliqb⁹ p̄t. Semp̄ ḡ hō q̄tuz ad arbitriū rōnis remanet liber a coactione: nō tñ semp̄ est liber ab iclinatione. Quāq; enī liberū arb. iclinat ad bonū p habitū grē vel iusticie: et tūc h̄z seruitutē iusticie et est liber a pctō. Quāq; aut arbitriū iclinat ad malū p bituz pcti. et tūc h̄z seruitutē pcti et libertatē iusticie. Seruitutē qdem pcti dico: qz trahit ad cōsentendū pctō et iudiciū rōnis. Jo. 8. Qui facit pctm̄ seruus est pcti. Et q̄tuz ad hoc dicit. Cū enī serui essetis pcti. Libertatē vō a iusticia q̄tū ad h̄ qd hō absq; freno iusticie p̄cipitat se in pctm̄. Et q̄tuz ad h̄ dicit. (Liberi fuisistis iusticie.) Qd p̄cipue r̄tingit his qd ex certo p̄posito peccāt. Nā illi qd ex ifirmitate vel ex passione peccāt aliquo freno iusticie retinent vt non videant a iusticia oīo liberi. Jere. 2. A seculo fregisti iugū rupisti vincula dixisti nō seruiā. Job. ii. Vir vanus in supbia erigit et tanq; pullū onagri liberū se putat. Sciēdū est tñ qd iste status h̄z verā fuitutē. libertatē aut nō verā s̄z apparentē. Cū. n. hō sit id qd ē s̄z rōnē tūc hō v̄e ē p̄ qñ ab aliq̄ extremo adducit ab eo qd est rōnis. S̄z qd aliq; freno rōnis nō cobibeat a seqla cupiscētie est libertas q̄tū ad opinionē illius qd sūmū bonū putat cōcupita sequi.

Deinde cū dicit. (Quē ḡ fructū rē.) Ostēdit effectū pcti. Et vñū qdē effc̄m̄ excludit. s. effc̄m̄ fructuosum cū dicit. Quē ḡ fructū. s. cūz peccabatis in illis. s. pctis. Sūt enī ifructuosa pcti opa: qz nō adiuuāt hoīez ad b̄ritudinē p̄sequēda. Ysa. 59. Opa eoꝝ opa iutilia. Mich. 2. Ue qd cogitatis iutile et opamini malū in cubilib⁹ v̄ris. Astruit autē effc̄m̄ cōfusibi lē dicens. In qb⁹. s. pctis. i. de qb⁹ nūc. s. i statu p̄nie erubescitis pp eoꝝ turpitudinē. Je. 31. Postq̄ ostēdisti mihi p̄cūsi femur meū p̄fusioe et erubui. Ysa. p. Erubescetis sup ortis. s. voluptatis quos elegeratis.

Deinde cū dicit. (Nā finis rē.) p̄dit finē pcti dicens. Nā finis illoꝝ. s. pctōꝝ mors est. Quē qdē et si non sit finis operantis pctm̄: qz peccādo nō intendit mortē incurrere. est tñ finis ipsoꝝ pctōꝝ: qz nata sunt mortē inducere et tempora leniq; cū aia a se deū separat dignū est vt ab ea corp⁹ sūū

Ad romanos.

seper. Et eterna: qz cū aliq̄s vult separi a deo ppter cōcupiscētiā pcti dignū est vt ab eo eternalr seper: qd̄ est mors eterna. s. p. Qui talia agūt digni sunt morte.

¶ Deide cū dicit. (Nūc vō rē.) Quidit q̄litate stat⁹ iusticie. Et p̄mo ponit additionē stat⁹ iusticie. z effectū ibi. (Dabētis fructū v̄m rē.) 3. ponit finē ibi. (Sinez vō rē.) ¶ Circa p̄m̄ considerādū ē q̄ sic q̄n aliq̄s a pctō inclinat ad malū ē liber a iusticia. ita cū aliq̄s ex h̄itu iusticie z gr̄e inclinat ad bonū est liber a pctō: vt. s. ab eo nō superet vsq̄ ad p̄sensū. Un̄ dicit. Nūc vō. s. in statu iusticie liberati a pctō. Jo. 8. Si filius vos liberauerit verē liberi eritis. Sitr ecōtra sic in statu pcti est aliq̄s suus pcti cui obedir: ita in statu iusticie est aliq̄s suus dei voluntarie obediēs: s̄ illud ps. Seruite dño i leticia. Et h̄ est qd̄ subdit. (Serui aut̄ sc̄i dō.) ps. Quisē qz ego fu⁹ tu⁹ rē. Nec aut̄ vā est libertas z optima fuit⁹. qz p iusticiā hō inclinat ad id qd̄ uenit ip̄i qd̄ ē p̄p̄iū hoīs z auertit ab eo qd̄ uenit p̄cupie: qd̄ ē maxie bestiale. ¶ Deide cū dicit. (Dabētis fructū rē.) Ponit effectū iusticie dicēs. (Vētis fructū v̄m i sc̄ificatiōe.) i. ip̄a sc̄ificatio h̄ est executio sc̄itatis p bona opa est fruct⁹ vester iq̄tū. s. h̄ sp̄ualiter z sc̄e vos delectat. Ecc. 9. Flores mei fruct⁹ rē. Gal. 5. Fruct⁹ sp̄s est gaudiū pax rē.

¶ Cōsequēter pōit finē dicēs. (Sine vō h̄ēt vitā eternā.) Que qd̄ est finis z ip̄oz iustoz q̄ ppter vitā eternā habē dā oia opantur Mat. 6. Primū querite regnū dei rē. Et etiā ip̄oz operū q̄ cū ex obediētiā dei fiāt z ad dei imitationē vitā eternā merent. Jo. 10. Quis mee vocē meā audiūt z sequunt̄ me z vitā eternā dō eis.

¶ Deide cū dicit. (Stipēdia. n. pcti rē.) Manifestat qd̄ dixerat de finib⁹ maloz z bonoz. Et p̄ q̄tum ad mala dicit. Dicitū est q̄ finis pctoz est mors. Stipēdia enīz pcti sunt mors. Dicunt̄ aut̄ stipēdia mercedes militū a stipēdē da. i. ponderāda: qz pecunia distribuēda militib⁹ pōderat. Nō q̄ pctōres pctō militāt mēbra sua exhibētes arma pctō: vt. s. dicitū est: mors dicit̄ esse stipēdiū pcti. i. retributio quā retribuit sibi seruiētib⁹. Et ex h̄ manifestū est q̄ mors sit finis pctoz nō quē peccātes querūt: s̄ q̄ eis retribuit. ps. Ignis sulphur sp̄s pcellaz ps calicis eoz. Quātū vō ad bona dicit. (H̄ra di vitā eterna.) Nō enī dixerat iustos hoīes h̄re vitā eternā quā certū est nō posse h̄ri nisi p gr̄az ideo hoc ip̄m q̄ bona opamur z q̄ op⁹ n̄m est dignū vitā eterna. est a gr̄a dei. Un̄ z in ps. d̄. H̄raz z gl̄iaz dabit dñs. Sic igit̄ opa n̄ra si considerent̄ in sui nā z s̄m q̄ pcedunt ex libero arbi. hoīs nō merent̄ ex cōdigno vitā eternā: s̄ soluz s̄m q̄ pcedunt ex gr̄a sp̄s̄ci. Un̄ d̄ Jo. 4. Quis fiet in eo fons aq̄ salietis i vitā eternā. Et h̄ sit i xpo Jesu dño n̄ro. i. p xpm̄ vel in q̄tuz in ip̄o sum⁹ p fides z charitate. Jo. 6. Quis videt filiū z credit in eū h̄z vitāz eternā.

CAP.

VII.

¶ Ignoratis fr̄es: sciētibus enī legē loquor: qz lex in hoīe dñat q̄to tēpore viuūt. Nā q̄ sub viro ē mulier: viuēte viro alligata est legi. Si aut̄ mortu⁹ fuerit vir ei⁹: soluta ē a lege viri. Igit̄ viuēte viro vocabit̄ adultera si fuerit euz alio viro. si autez mortuus fuerit vir eius: liberata est a lege viri: vt non sit adultera si fuerit euz alio viro. Itaq̄ fr̄es mei z vos mortificari estis legi p cor⁹ xpi vt sitis alterius qui ex mortuis resurrexit vt fructificetis deo. Luz. n. essemus i carne: passiōes pctoz que p legē erāt opabant̄ i mēbris nostris. vt fructificaret̄ mor-

ti. Nunc autē soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur. ita vt seruiamus i nouitate sp̄s̄ z nō in vetustate littere.

¶ Postq̄ apls ondit q̄ p gr̄am xpi liberamur a pctō: h̄ ondit q̄ p eandē gr̄az xpi liberamur a fuitute legis. Et circa h̄ duo facit. p̄mo pponit ppositū. Sc̄do excludit obōnē. ibi. (Quid ḡ dicemus rē.) ¶ Circa p̄m̄ duo facit. p̄mo ostēdit q̄ p gr̄az xpi liberamur a fuitute legis. Sc̄do ostēdit vtilitatez hui⁹ liberatiōis ibi. (Ut fructificemus deo rē.) ¶ Circa p̄m̄ tria facit. p̄mo pōit documētū ex quo arguit ad ppositū ondendū. z manifestat ip̄m ibi. (Nāz q̄ sub viro ē rē.) 3. cōcludit ibi. (Itaq̄ fr̄es mei rē.) Documētū aut̄ pponit eis q̄si notū. Un̄ dicit. An ignoratis fr̄es. q̄si. d. Voc̄ ignorare nō debetis. p̄ Cor. 14. Si qs̄ ignorat ignorabit. Et cām q̄re nō debēt ignorare. ondit subdens. (Sciētib⁹ enī legē loqr.) S̄z cū romani gentiles essent: z legē moysi ignorarēt. videt̄ eis nō cōpetere qd̄ h̄ d̄. Et iō qd̄az exposuerūt hoc de lege nālī que gentibus nō erat incognita: s̄m̄ illud. s. z. Lū gētes que legē nō habēt nālīter ea que legis sunt faciūt rē. Un̄ z subdit. Quis lex in hoīe dōminat. s. nālīs q̄to tpe. s. viuūt lex in hoīe. Que quidē viuūt q̄diu rō nālīs efficaciter in hoīe viget. Mort̄ aut̄ lex naturalis in hoīe: q̄n rō nālīs passionibus succūbit. Ysa. 24. Dissipauerūt fedus sempiternū. s. legis nālīs. S̄z hoc non videt̄ esse s̄m̄ intentionē apli qui absolute z ideterminate de lege loquēs semp loquitur de lege moysi. Et ideo dicēdus est q̄ romani fideles nō erant soluz gentes: sed inter eos erāt multi iudei. Un̄ habet. Act. 18. Paulus corinthi iuenit quēdaz iudeū noīe aquilā: q̄ nuper venerat ab Italia z p̄cellaz vxozē ei⁹: eo q̄ p̄cepisset claudius discedere oēs iudeos a Roma. lex ḡ hoc modo dñatur in hoīe q̄to tempore viuūt. s. homo. Data enī est lex ad dirigēdū hoīes in via huius vite: s̄m̄ illud ps. Legem stauit ei in via quā elegit. Jo legis obligatio morte soluitur.

¶ Deinde cū dicit. (Nā que sub viro rē.) Manifestat qd̄ dixerat p exēplū in lege m̄rimony. Et p̄mo ponit exēplū. z manifestat p signū ibi. (Ergo viuente rē.) ¶ Circa p̄m̄ duo facit. p̄mo in exēplo ponit quomodo obligatio legis durat vitā durāte dicens. Nā mulier que sub viro. i. sub viri potestate est ex lege dīna qua dictum est Heē. 3. Sub viri potestate eris. Alligata est legi. s. qua tenet̄ cōiuere viro s̄m̄ illud Mat. 19. Quos deus cōiunxit homo nō separet. Et hec quidē inseparabilitas matrimony precipue causatur in q̄tum est sacramentū cōiunctionis idissolubilis xpi z eccleie vel verbi z humane nature in persona xpi. Ephe. 2. Sacramentū hoc magnū rē. ¶ Sc̄do ibi. (Si aut̄ mortuus rē.) Manifestat in exēplo quō obligatio legis soluitur post mortē dicēs. Si autē vir. s. mulieris fuerit mortuus mulier p morte z viri soluta est a lege mariti. i. a lege matrimony qua obligat viro. Luz enī vt Aug. ait. libro de nuptijs z p̄cupiscentia nuptie sint bona mortaliū nō se extendit obligatio nuptiarū post vitā mortālē. Et ppter hoc in resurrectionē q̄n erit vita immortalis: neq̄ nubet neq̄ nubentur. vt d̄ Mat. 22. Ex quo patet si aliquis moriatur z resurgat sicut in Lazaro accidit: nō erit vxoz que fuerat nisi de nouo cū ip̄o cōtrahat. ¶ S̄z cōtra hoc inducit qd̄ habetur Deb. 11. Acceperūt mlīeres de resurrectionē mortuos suos. ¶ S̄z sciēdū est q̄ mulieres nō receperūt maritos suos: s̄z suos filios. sic mulier qd̄a p Deliaz: vt habet terty reg. 17. Et alia p heliscū: vt habet quarti reg. 4. Alī aut̄ se h̄z in sacramētis q̄ ip̄imūt characterē qui est quedā consecratio anime immortalis. Quis autē consecratio manet q̄diu manet res consecrata: sicut ps̄ in cōsecratioē ecclēsie vel altaris. Et ideo si baptigatus vel p̄firmat⁹ ylor